

Megjelent
a Bethlen Gábor Alap
támogatásával

A fedőlapon: a kolozsvári Vallásszabadság Háza.
A felvételt Molnár Lehel készítette.

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház

Szerkesztette: *dr. Andorkó Júlia Eszter*

Havi fényképek: *Czire Alpár*

A kalendárium tematikájának összeállítói: *dr. Andorkó Júlia Eszter,*
Márkó László

Jelentős évfordulók: *dr. Kovács Sándor*

Havi kertészkedési tanácsok: *Szilágyi Ágota*

A *Jótanácsok* darabjai az alábbi kiadványból származnak: S. L.: *Néma mester, azaz ollyházi könyvetske, mellyben némelly különös köz-jóknak feljegyzései egybe szerkesztetve feltaláltatnak*, Fűskúti Landerer Mihály bötűivel, Pozsony, Pest, 1802.

Az *Alsóboldogfalvi gyermekjátékok* darabjai az alábbi kiadványból származnak: Gálfalvi Gábor: *Ha kél az ég szép hajnala*, Udvarhelyszék Kulturális Egyesület–Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont, Székelyudvarhely, 2011.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára:
Szabó László és Márkó László

Rejtvények: *Forrai Tibor*

Műszaki szerkesztő: *Virág Péter*

Szövegkorrekció: *Kürti Miklós*

Borítóterv: *Idea Plus*

Nyomdai munkák: *Idea nyomda és kiadóvállalat, Kolozsvár*

ISSN 2285 – 987X

ISSN-L 2285 – 987X

Jelentős évfordulók 2018-ban

450 éve

- 1568. január 6–13. A tordai országgyűlés határozata: „Urunk öfelsége, amint az ennek előtte való gyűlésekben országával együtt végeztet a religio dolgáról, azonképpen a mostanin is ezt megerősíti, hogy ti. a prédikátorok minden helyeken hirdessék az evangéliumot kiki az ő értelme szerint, és a község, ha venni akarja, jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván; de tarthasson oly prédikátort, akinek tanítása ő neki tetszik. És ezért senki a superintendensek közül, se mások a prédikátorokat meg ne bánthassák, a religioért senki ne szidalmaztassék, az előbbi constitutiók szerint. Nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért más bárkit is fogsággal vagy helyétől megfosztással fenyegetsen; mert a hit Istennek ajándéka, a hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által vagyon.”
- 1568. március 8–18. A második gyulafehérvári hitvita. Jelentőségével kiemelkedik az erdélyi hitviták sorából. A hagyomány szerint a hitvitáról hazatérő **Dávid Ferenc** az akkori Tordai utca szegletén, a kerek kőről mondott beszédet, amelynek hatására Kolozsvár unitárius vallásra tért.
- Ebben az évben a kolozsvári óvári iskola unitáriussá lett. A fejedelem és a város támogatásával az iskola magas színvonalú főiskolává fejlődött, hatékonyan szolgálva az unitárius teológia fejlődését és az erdélyi művelődést.
- Az esztendő során a gyulafehérvári nyomdában elkészült a *De falsa et vera unius Dei ... cognitione* című antológia. A művet **Dávid Ferenc** és **Giorgio Biandrata** az erdélyi és a lengyelországi egyházak egyetértésével állította össze.

440 éve

- 1578 márciusában a tordai zsinaton 322 lelkész vett részt, itt mondták ki a szabad vizsgálódás elvét. E szerint senki nem vádolható és ítélnélhető el, ha olyan kérdéseket vizsgál, amelyekről a zsinat még nem döntött.
- 1578 novemberében **Socinus Faustus** Kolozsvárra érkezett. Az ismert antitrinitárius teológust Biandrata hívta a kincses városba,

hogy győzze meg **Dávid Ferencet** Jézus imádásának és segítségül hívásának szükséges voltáról. A vita eredménytelenül ért véget.

415 éve

- 1603. július 17-én a Brassó melletti csatában esett el **Székely Mózes**, Erdély második unitárius fejedelme.

400 éve

- 1618-ban **Csanádi Pál**, a kollégium rektora Bethlen Gábor fejedelem jelenlétében nyilvános hitvitát tartott Geleji Katona Istvánnal, a gyulafehérvári református iskola igazgatójával.
- 1618. november 11-én az erdőszentgyörgyi zsinaton az unitárius egyház elhatárolódott a szombatosoktól. A zsidózás vagy szombatoság a 16. század végén jelent meg Erdélyben. A hagyomány szerint alapítója **Eőssi András** volt. A mozgalom szellemi atyja kezdetben **Matthias Vehe-Glirius**, szervezője és tanainak kifejtője **Péchi Simon** volt. A szombatosokat üldözték, a vallás követőit büntették.

380 éve

- 1638. július 1–7. A vallási kérdések rendezésével megbízott országgyűlés Désen tartott gyűlésén egyebek mellett arra kötelezték az unitáriusokat, hogy Jézust imádják és segítségül hívják, hogy a csecsemőket megkereszteljék az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. Akik az egyezséget megszegték, azok fölött a fejedelem és az országgyűlés mondott ítéletet. Ez a megállapodás dési egyezés vagy komplanáció néven ismeretes. A dési egyezés következménye volt az unitáriusok elnyomása, templomaik egy részének elfoglalása és vallásos munkáik kiadásának akadályozása a 18. század végéig.

375 éve

- 1643. november 22-én halt meg **Járai Sámuel** kolozsvári lelkész.

355 éve

- 1663. októbert 21-én az ádámosi zsinaton püspökké választották **Nagysolymosi Koncz Boldizsárt**. Nevéhez fűződik a leghosszabb ideig használt magyar nyelvű unitárius káté megalkotása.

325 éve

- 1693-ban két évszázad kényszerszünet után Almási Gergely Mihály püspöki vizitációt tartott a háromszéki egyházközségekben. A vizsgálat elrendelte a gondnokok választását, ők kellett gondot viseljenek az eklézsiák ingó és ingatlan vagyonára. A püspök rendelte el a tempelomi perselyes adakozás gyakorlását is.
- Október 10. Az unitáriusok az óvári főiskolát átadták a katolikus egyháznak, és a piac (Főtér) nyugati oldalán levő házakba költöztek át.

300 éve

- 1718. április 2. Az uralkodó döntése értelmében az unitáriusoknak át kellett adniuk az új főiskola épületét is a katolikus egyháznak. Megfelelő épület hiánya miatt a tanítás megszűnt, a tanuló ifjúság szétszórult.
- 1718-tól fokozódott az unitáriusok elnyomása és üldözése. Vallásuk miatt kizárták őket az állami hivatalokból, ígéretekkel és/vagy fenyegetésekkel próbálták a katolikus vallásra áttéríteni. Az elnyomás az unitáriusokat nagyobb összetartásra és áldozatkésztségre indította, és olyan védelmi intézkedésekre, amelyek az egyház fennmaradását biztosították.
- Április 8. A világi unitáriusok kolozsvári értekezlete. A főiskola elfoglalásának és a tanuló ifjúság szétszóródásának hírére a Kolozsváron üléselő országgyűlés unitárius tagjai elhatározták, hogy:
 - A kolozsvári egyházközség helyett az egyetemes egyház tartja fenn a főiskolát.
 - Az anyagiak megteremtéséért adakozásra szólították fel a híveket és az egyházközségeket.
 - A püspök mellé fő-, az esperesek mellé felügyelőgondnoki tisztségeket szerveztek. Bíró Sámuel és Simon Mihály személyében kijelölték az egyház első főgondnokait. Az esperesek mellé 13 felügyelőgondnokot rendeltek.
- Május 10. A hajléktalanná vált főiskola a Belső-Magyar utcai ún. Huszár-féle házában talált otthonra. Nehéz körülmények között, de újrakezdődött a tanítás. Az iskola éltető lelke Szentábrahámi Lombard Mihály tanár volt.

295 éve

- 1723. november 27-én meghalt **Désfalvi Simon Mihály**, az első főgondnok.
- 1723-ban kezdődött el a kolozsvári egyházközség és az egyetemes egyház pénzügyeinek szétválasztása és egy állandó pénzalap gyűjtése.

260 éve

- 1758. március 31. **Szentábrahámi Lombard Mihály** halála. Fő műve a *Systema universae theologiae christianae* című hittan. Munkái a cenzúra miatt kéziratban maradtak fenn, kivéve az imádságos könyvét, amely 1746 után nyomtatásban többször is megjelent. Őt tartják az egyház második megalapítójának, „az unitáriusok szeme, szíve és szája” volt.

255 éve

- 1763. szeptember 14-én született **Körmöczi János**, egyházunk 19. püspöke, természettudós, filozófus.
- 1763-ban Szentábrahámon született **Augosztinovich Pál** alapítványtevő, az erdélyi főszámvevőszék elnöke, egyházunk főgondnoka. 1837. október 1-jén kelt végrendeletében könyvtárát és minden vagyonát az egyházra hagyta.
- 1763-ban a kolozsvári zsinat kimondta, hogy a templomban senkinek tulajdon széke vagy ülőhelye nincs, mindenki oda üljön, ahol helyet talál.

245 éve

- 1773. június 26-án **Agh István** püspök **Kovács Tamás** főjegyzővel kihallgatásra jelentkezett a Kolozsváron tartózkodó József trónörökös-nél. A püspök előadta az unitáriusokat ért sok sérelmeket, és kérte azok orvoslását.

240 éve

- 1778. június 20-án volt a szentábrahámi zsinat. Határozatai közül a legjelentősebb a Marosvásárhelyi Consistorium megalakítása **P. Horváth Ferenc** főgondnok elnöklete alatt. Ő huszonhat éven át önzetlenül, nagy odaadással szolgálta egyházát. Személyes áldozat-

készsége, a világiaknak az egyházépítés szolgálatára való összefogása és bölcs egyházkormányzása által nagymértékben hozzájárult az egyház belső és külső megújulásához. A konzisztórium hatáskörébe tartozott a kolozsvári konzisztórium (Képviselő Tanács) intézkedéseinek felülvizsgálása és az egyház irányítása. Tagjai kizárólag világiak voltak. A konzisztórium a 19. század elején szűnt meg.

- A szentábrahámi zsinaton határozták el az ún. papmarasztalás megszüntetését. Az eklézsiák belső embereinek (pap és kántor) minden évben nyilatkozniuk kellett: maradnának-e szolgálati helyükön, mint ahogy az egyházközségeknek is: marasztalják-e papjukat vagy sem. A papmarasztalást az egyház a rendelés rendszerével helyettesítette, a belső embereket a konzisztórium rendelte ki.

225 éve

- 1793. július 10-én a homoródalmási zsinaton elhatározták egy közép fokú iskola megszervezését Székelykeresztúron. Az iskola 1804-ben épült fel, jórészt közadakozásból. Az építés lelke **Szabó Sámuel** igazgató volt.

205 éve

- 1813. május 30-án Nyárádgálfalván született **Szentiváni Mihály** költő, író, politikus, szerkesztő.

165 éve

- 1853. március 1-jén Kolozsváron született **Pákei Lajos**, Kolozsvár főépítésze.

160 éve

- 1858-ban látogatta meg egyházunkat **Edward Tagart** londoni, 1859-ben pedig **Alfred Steinthal** manchesteri lelkész. Látogatásuk erkölcsi erőt és anyagi támogatást jelentett az elnyomott egyháznak.

155 éve

- 1863. augusztus 16-án halt meg **Koronka József** iskolaigazgató, pedagógus, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium egyik építetője.
- 1863. június 11-én született **Boros Sándor**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója.

150 éve

- 1868. augusztus 30–31-én, a tordai zsinaton ünnepelte az egyház fennállásának 300. évfordulóját. Ez volt az első történelmi évforduló, amelyet az eleink nyilvánosan megünnepelhettek. Erre az alkalomra írta **Kriza János** püspök *Szent örömezésre gyúl, Isten, e ház népe* kezdetű éneket.

145 éve

- 1873. november 11-én Várfalván született **Pálfi Márton** nyelvész, zene-tanár, műfordító, az új énekeskönyv szerkesztője.

135 éve

- 1883. január 2-án Bencédben született **Benczédi Pál** lelkész, teológiai tanár, bibliográfus, egyházi író, a Kolozsvári Unitárius Kollégium kéziratárának kiváló ismerője.

130 éve

- 1888-ban jelent meg az *Unitárius Közlöny*, a Dávid Ferenc Egylet lapja. Első szerkesztői **Nagy Lajos** és **Boros György** voltak.
- 1888. szeptember 10-én kelt végrendeletében **Berde Mózes** (1815–1893) teljes vagyonát az unitárius egyházra hagyta: „Egész életemben egy szent célért küzdöttem. Meg akartam mutatni, hogy szegény legény is hasznára lehet a társadalomnak, az emberiségnek, nemzetének erős akarattal. [...] Kora fiatalságomtól szívem egy érzést, agyam egy gondolatot táplált: felsegíteni szegény vallásközösségemet, könnyíteni az utat tanuló fiatalságának a tudományok megszerzésére, és segíyezni elaggott szolgáit és tanárait.” A páratlan szorgalommal és önmegtagadó takarékossgal gyűjtött vagyona az egyház hasznára és boldogítására vált.

125 éve

- 1893. szeptember 22-én Budapesten halt meg **Berde Mózes**, az unitárius alapítványtevők fejedelme.

115 éve

- 1903. február 7-én Korondon született **Simén Dániel** teológiai tanár, egyházi író, főszerkesztő.

- 1903. március 13-án született **Kelemen Imre** lelkész, egyházi író, az *Unitárius Szószék* szerkesztője.
- 1913. április 28-án Kézdivásárhelyen született **Erdő János**, egyházunk 29. püspöke.
- 1913. március 9-én született **Bözödi (Jakab) György** író, szociográfus, történész. Végrendeletében könyvtárát az unitárius egyházra hagyta.
- 1913. május 26-án halt meg **Szentkatolnai Bálint Gábor** keleti utazó, nyelvész, kolozsvári egyetemi tanár.
- 1913. október 26-án született **Kelemen Imréné Bedő Boriska**, az Unitárius Teológiai Akadémia első lelkészi oklevelet szerzett nő hallgatója.

90 éve

- 1928. február 19-én halt meg **Ferencz József** püspök. 52 évre terjedő szolgálata a fejlődés és virágzás kora volt. Az egyház megújítása, szervezeti felépítése, az unitárius hitelvek ismertetése és az egyházi irodalom fejlesztése terén felbecsülhetetlen értékű szolgálatot végzett.
- 1928. július 10–25-e között tartotta az unitárius ifjúság első konferenciáját Székelykeresztúron.

70 éve

- 1948. augusztus 3-án megjelent az új tanügyi törvény, ennek alapján történt az oktatás államosítása. Felszámolták a felekezeti oktatást, elvették a még meglévő elemi iskoláinkat, a kolozsvári és székelykeresztúri középiskolánkat, valamint a hozzájuk tartozó tanári lakásokat.

65 éve

- 1953. szeptember 22-én Kolozsváron halt meg **Vári Albert** lelkész, teológiai tanár, író, az Unitárius Irodalmi Társaság elnöke.

55 éve

- 1963. augusztus 13-án hunyt el Homoródszentpálon **id. Pálffy Ákos** unitárius kántor-tanító, kórusalapító, felekezeti iskolaigazgató, egyházi zeneszerző, népművelő.

- 1963. július 29-én Kolozsváron halt meg **Kelemen Lajos** történetszaki, levéltáros, egyházunk főgondnoka.

35 éve

- 1983. október 16-án halt meg az Amerikai Egyesült Államokban **Szent-Iványi Sándor** lelkész, író politikus, a Kolozsvári Teológiai Akadémia tanára, a Polgári Demokrata Párt alapító tagja.

25 éve

- 1993. január 13. Egyházunk rendkívüli főtanácsi ülésen emlékezett meg az 1568-as tordai országgyűlés „lelkiismereti szabadság- és vallási türelem-törvénye” kinyilvánításának 425. évfordulójáról.
- 1993. március 20-án a tordai unitárius és római katolikus egyházközösségek, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tordai szervezete közös rendezésében ökumenikus istentisztelet és szimpózium keretében emlékeztek a tordai ediktum határon átvélt jelentőségére.
- 1993. augusztus 1. Egyházunk küldöttsége részvételével Pécs városa és az ottani unitárius gyülekezet szervezésében került sor a Mindenszentek katolikus templom falán elhelyezett tábla leleplezésére, amely az 1588-ban Válaszúti György unitárius és Szkaricza Máté református prédikátorok között lezajlott disputának állít emléket. Ezt követően a Városháza közgyűlési termében nyilvános emlékülésre került sor, amelyen előadások hangzottak el az esemény jelentőségéről.
- Az 1993/94-es tanévtől újraindult az unitárius oktatás a kolozsvári és a székelykeresztúri középiskolánkban Unitárius Teológiai Líceum néven.